

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ:

ΜΙΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

BULLYING AND SECONDARY EDUCATION STUDENTS:

A LITERATURE REVIEW

της

Κωστογλίδου Αθηνάς

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
Στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
Του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
Με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της
Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^{ος} Επιβλέπων: κ. Αλευριάδου Αναστασία, Καθηγήτρια, Αριστοτέλειο

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

2^{ος} Επιβλέπων: κ. Καραμπατζάκη Ζωή, Συνεργαζόμενη ερευνήτρια,

ΙΠΤ-ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος»

3^{ος} Επιβλέπων: κ. Σταθοπούλου Αγάθη, Συνεργαζόμενη ερευνήτρια,

ΙΠΤ-ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος»

Κομοτηνή

2021

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη του φαινομένου του εκφοβισμού σε μαθητές με νοητική αναπηρία που φοιτούν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την επίτευξη αυτού του στόχου, είναι η μέθοδος της συστηματικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης του πεδίου. Χρησιμοποιήθηκαν οι διαδικτυακές βάσεις δεδομένων ERIC, Scopus, PubMed, Science direct, καθώς και το λογισμικό διαχείρισης βιβλιογραφικών αναφορών Mendeley. Η αναζήτηση περιορίστηκε σε αγγλόφωνα άρθρα τα οποία χρονολογούνται από το 2000 ως το 2021. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των 16 ερευνών που συμπεριλήφθηκαν στην παρούσα εργασία, οι μαθητές με νοητική αναπηρία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση εμπλέκονταν σε περιστατικά εκφοβισμού είτε ως θύματα είτε ως θύτες, ενώ ως πιο συχνές μορφές εκφοβισμού αναφέρθηκαν ο λεκτικός και ο κοινωνικός εκφοβισμός. Επίσης, διαπιστώθηκε πως τα θύματα βίωναν εκφοβισμό κυρίως από τους συνομηλίκους τους και από το οικογενειακό τους περιβάλλον, συνήθως στο χώρο του σχολείου αλλά και στα σπίτια των οικογενειών των θυμάτων ή άλλων προσώπων. Τα θύματα πολλές φορές αποσιωπούσαν το γεγονός από ντροπή, ενώ υπήρξαν περιπτώσεις όπου ενημέρωσαν τη διεύθυνση του σχολείου, όμως το σχολείο απέκρυψε την ύπαρξη περιστατικών εκφοβισμού για να αποφευχθεί ο στιγματισμός της φήμης του αλλά και των μαθητών του. Επιπλέον, παρατηρήθηκε πως τα άτομα που είχαν υποστεί εκφοβισμό παρουσίασαν φοβικά και μετατραυματικά συμπτώματα. Οι μαθητές με νοητική αναπηρία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αποτελούν έναν ιδιαίτερα ευάλωτο πληθυσμό που δύναται να εμπλακεί σε εκφοβιστικές συμπεριφορές. Η διεξαγωγή ερευνών που θα εστιάζουν στη μελέτη του εκφοβισμού στη συγκεκριμένη ομάδα, θα μπορούσε να λειτουργήσει βοηθητικά στην κατανόηση, στην πρόληψη και στην αντιμετώπιση τέτοιου είδους συμπεριφορών.

Λέξεις κλειδιά: εκφοβισμός, θυματοποίηση, μαθητές με νοητική αναπηρία, δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Βιβλιογραφία

Accordino, D. B., & Accordino, M., (2011). *Bullying: Focusing on several environments*. Paper presented at the 8th EPNAPE conference (pp 167-168). Milano.

Αλευριάδου, Α., & Γκιαούρη, Σ. (2011). *Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη παιδιών με νοητική αναπηρία και σύνδρομο Down: Ανίχνευση δυσκολιών και προτάσεις παρέμβασης*. Κοζάνη: En-tiposis.

Αλευριάδου, Α., & Γκιαούρη, Σ. (2009). *Γενετικά σύνδρομα νοητικής καθυστέρησης. Αναπτυξιακή και εκπαιδευτική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Alward, M. (2005). *Bullying: How to help your child cope*. Retrived August 28, 2021 from <http://www.googobits.com/emotionalbullying.mht/>

AAMD, American Association on Mental Deficiency. (1983). *Classification In mental retardation*. Retrieved from <https://law.resource.org/pub/us/cfr/ibr/001/aamd.classification.1973.pdf>.

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th. ed.). Washington, London: American Psychiatric Publishing.

American Psychiatric Association (APA) (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed.) (DSM-IV), Washington DC: American Psychiatric Association.

Andreou, E. (2000). Bully/victim problems and their association with psychological constructs in 8 to 12 years-olds. *Aggressive Behavior*, 26, 49-56.

Andreou, E., Didaskalou, E., & Vlachou, A. (2013). Bully/victim problems among Greek pupils with special educational needs: association with loneliness and self-efficacy for peer interactions. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 15(4), 235-246.

Andreou, E., Didaskalou, E., & Vlachou, A. (2007). Evaluating the effectiveness of a curriculum-based antibullying intervention program in Greek primary schools. *Educational Psychology, 27*, 693-711.

Andrasik, F., & Matson, J. L. (1985). Social skills training for the mentally retarded. In I. I' Abate & M. A. Milan (Eds.), *Handbook of social skills training and research*. New York: Wiley-Interscience.

Armatas, V. (2009). Mental retardation: definitions, etiology, epidemiology and diagnosis. *Journal of Sport and Health Research, 1*(2), 112-122.

Arora, C. M. G. (1996). Defining bullying. *School Psychology International, 17*, 317-329.

Αρτινοπούλου, Β. (2001). *Βία στο σχολείο. Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Αρτινοπούλου, Β. (2011). Σχολική διαμεσολάβηση και αποκαταστατική δικαιοσύνη. Στο Θ. Β. Θάνος (Επιμ.), *Η διαμεσολάβηση στο σχολείο και την κοινωνία* (σελ.39-46). Αθήνα: Πεδίο.

Austin, S., & Joseph, S. (1996). Assessment of bullying/victim problems in 8- to 11-year-olds. *British Journal of Educational Psychology, 66*, 447-456.

Avramidis, E. (2010). Social relationships of pupils with special educational needs in the mainstream primary class: Peer group membership and peer-assessed social behaviour. *European Journal of Special Needs Education, 25*(4), 413-429.

Baron. R. A., & Byrne, D. (1994). *Social psychology: Understanding human interaction*. (7th ed). Boston, MA: Allyn and Baron.

Batsche, G. M., & Knoff., H. M. (1994). Bullies and their victims: Understanding a pervasive problem in the schools. *School Psychological Review, 23*(2), 165-175.

Bauman, S. (2011). *Cyberbullying: What counselors need to know*. Alexandria, VA: American Counseling Association.

Beaty, L. A., & Alexeyev, E. B. (2008). The problem of school bullies: What the research tells us. *Adolescence*, 43, 1-11.

Beran, T., & Li, Q. (2007). The relationship between cyberbullying and school bullying. *Journal of Students Wellbeing*, 1(2), 15-33.

Berger, K. S. (2007). Update on bullying at school: Science forgotten? *Developmental Review*, 27, 90-126.

Bhat, C. S., Chang, S.S., & Linscott, J. A. (2010). Addressing Cyberbullying as a media literacy issue. *New Horizons in Education*, 58(3), 34-43.

Binet, A., & Simon, T. (1905). Methods nouvelles pour le diagnostic du niveau intellectuel des anormaux. *L'Annee Psychologique*, 11, 191- 244.

Βογιατζιδάκης, Λ. (2007). *Σχολική βία: θύτες και θύματα*. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από http://metarithmisi.gr/el/sx_printText.asp?textID=421&export=word

Bond, L., Carlin, J. B., Thomas, L., Rubin, K., & Patton, G. (2001). Does bullying cause emotional problems? A prospective study of young teenagers. *British Medical Journal*, 323, 480-484.

Bosworth, K., Espelage, D. L., & Simon, T. R. (1999). Factors associated with bullying behavior in middle school students. *Journal of Early Adolescence*, 19(3), 341-362.

Boulton, M. J., Karellou, I., Lanitis, I., Manoussou, V., & Lemoni, O. (2001). Bullying and victimization in Greek primary school pupils. *Psychology*, 8, 12-29.

Brown, R., & Hewstone, M. (2005). An integrative theory of intergroup contact. *Advances in experimental social psychology*, 37(37), 255-343.

Brown, H. K., Ouellette-Kuntz, H., Lysaght, R., & Burge, P. (2011). Students' Behavioural Intentions Towards Peers with Disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 24(4), 322–332. DOI: [10.1111/j.1468-3148.2010.00616.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-3148.2010.00616.x)

Bunch, G., & Valeo, A. (2004). Students' attitudes toward peers with disabilities in inclusive and special education schools. *Disability and Society*, 19(1), 61-76.

Byrne, B. (1999). Ireland. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, & P. Slee (eds.) *The nature of school bullying: a cross-national perspective* (pp 112-127). London and New York: Rousledge.

Campbell, M. A. (2005). Cyberbullying: An old problem in a new guise? *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 15(1), 68-76.

Card, N. A., & Hodges, E. V. E. (2008). Peer victimization among school-children: Correlations, causes, consequences, and considerations in assessment and intervention. *School Psychology Quarterly*, 23(4), 451-461.

Carney, J. V. (2008). Perceptions of bullying and associated trauma during adolescence. *Professional School Counseling*, 11, 179-188.

Γεράρης, Η. (2014). *Περιστατικά σχολικού εκφοβισμού σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες - Πρόληψη και παρέμβαση*. Στο Παπαδάτος, Γ.,

Γεωργιάς, Δ. (1995). *Κοινωνική ψυχολογία: στάσεις, αντίληψη του προσώπου, στερεότυπα, επιθετικότητα, δυαδικές σχέσεις και επικοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Γλαρέντζου, Ε., Καραγιάννη, Λ., Κοταλακίδης, Γ., Τζελφέ-Ανέστη, Σ., & Χαραμής, Π. (2010). Σχολικές ομάδες κακοποίησης μαθητών/μαθητριών – ενδείξεις μιας ανιχνευτικής ερευνητικής προσέγγισης. Στο Α. Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου (Επιμ.), *Ομαδική Βία και Επιθετικότητα στα Σχολεία*. (1^η έκδοση, σελ. 35-98). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Child Health Alert. (2006). Do bullied children get ill, or do ill children get bullied? *Child Health Alert*, 26, 5.

Chiu, Y. L., Kao, S., Tou, S. W., & Lin, F. G. (2017). Effect of personal characteristics, victimization types, and family- and school-related factors on psychological distress in adolescents with intellectual disabilities. *Psychiatry Research*, 248, 48–55. DOI: [10.1016/j.psychres.2016.12.015](https://doi.org/10.1016/j.psychres.2016.12.015)

- Cohen, A. R. (1964). *Attitude change and social influence*. New York: Basic Books.
- Connolly, J., Pepler, D., Craig, W., & Taradash, A. (2000). Dating experiences of bullies in early adolescence. *Child Maltreatment*, 5(4), 229-310.
- Cook, B. G., & Semmel, M. I. (1999). Peer acceptance of included students with disabilities as a function of severity of disability and classroom composition. *The Journal of Special Education*, 33(1), 50-61.
- Coolidge, F. L., DenBoer, J. W., & Segal, D. (2004). Personality and neurophysiological correlates of bullying behavior. *Personality and individual differences*, 36, 1559-1569.
- Cowie, H., & Jennifer, D. (2008). *New perspectives on bullying*. Maidenhead, UK: Open University Press.
- Craig, W., Harel-Fisch, Y., Fogel-Grinvald, H., Dostaler, S., Hetland, J., Simon-Morton, B., et al. (2009). A cross-national profile of bullying and victimization among adolescents in 40 countries. *International Journal of Public Health*, 54(2), 216-224.
- Craig, W. M., Pepler, D., & Atlas, R. (2000). Observations of bullying in the playground and in the classroom. *School Psychology International*, 21(1), 23-36.
- Daily, D., Ardinger, H., & Holmes, G. (2000). Identification and evaluation of mental retardation. *American Family Physician*, 61(4), 1059-1067.
- De Laat, S., Freriksen, E., & Vervloed, M. P. J. (2013). Attitudes of children and adolescents toward persons who are deaf, blind, paralyzed or intellectually disabled. *Research in Developmental Disabilities*, 34, 855-863.
- Diamond, K. E., & Hestenes, L. L. (1996). Preschool children's conceptions of disabilities: The salience of disability in children's ideas about others. *Topics in Early Childhood Special Education*, 16, 458-475.
- Dickson, K., Emerson, E., Hatton, C. (2005). Self-reported anti-social behavior: prevalence and risk factors amongst adolescents with and without intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(11), 820-826.

Didden, R., Scholte, R. H. J., Korzilius, H., de Moor, J. M. H., Vermeulen, A., O'Reilly, M., ... Lancioni, G. E. (2009). Cyberbullying among students with intellectual and developmental disability in special education settings. *Developmental Neurorehabilitation*, 12(3), 146–151. DOI: [10.1080/17518420902971356](https://doi.org/10.1080/17518420902971356)

Eslea, M., & Rees, J. (2001). At what age are children most likely to be bullied at school? *Aggressive Behavior*, 27(6), 419-429.

Espelage, D. L., & Holt, M. K. (2007). Dating violence & sexual harassment across the bully-victim continuum among middle and high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(6), 799-811.

Espelage, D. L., & Swearer, S. M. (2003). Research on school bullying and victimization: what have we learned and where do we go from here? *School Psychology Review*, 32(3), 365-385.

Ευρωπαϊκός Φορέας Ειδικής Αγωγής. (2003). *Ειδική Αγωγή στην Ευρώπη*. Θεματική έκδοση. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από: https://www.european-agency.org/sites/default/files/special-needs-education-in-europe_sne_europe_el.pdf

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2011). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους: μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης*. Αθήνα: Πεδίο.

Farrington, D. D. (1993). Understanding and preventing bullying. *Crime and justice*, 17, 381-458.

Ferguson, J. (1999). High school students' attitudes towards inclusion of handicapped students in the regular education classroom. *Educational Forum*, 63(2), 173-179.

Firth, H., Balogh, R., Berney, T., Bretherton, K., Graham, S., & Whibley, S. (2001). Psychopathology of sexual abuse in young people with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 45(3), 244–252. DOI: [10.1046/j.1365-2788.2001.00314.x](https://doi.org/10.1046/j.1365-2788.2001.00314.x)

Fisher, D., Pumpian, I., & Sax, C. (1998). High school students' attitudes about and recommendations for their peers with significant disabilities. *Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*, 23(3), 272-282.

Fosse, G. K., & Holen, A. (2006). Childhood maltreatment in adult female psychiatric outpatients with eating disorders. *Eating Behaviours*, 7, 404-409.

Fried, S., & Fried, P. (1996). *Bullies and victims. Helping your child survive the schoolyard battlefield*. New York: M. Evans.

Fyson, R. (2009). Sexually inappropriate or abusive behaviour among pupils in special schools. *British Journal of Special Education*, 36(2), 85–94.
DOI:[10.1111/j.1467-8578.2008.00397.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8578.2008.00397.x)

Gasser, L., Malti, T., & Buholzer, A. (2013). Children's moral judgments and moral emotions following exclusion of children with disabilities: Relations with inclusive education, age, and contact intensity. *Research in Developmental Disabilities*, 34, 948-958.

Georgiou, S. N. (2008). Bullying and victimization at school: The role of mothers. *British Journal of Educational Psychology*, 78, 109-125.

Glumbić, N., & Žunić-Pavlović, V. (2010). Bullying behavior in children with intellectual disability. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 2(2), 2884-2788.
DOI: [10.1016/j.sbspro.2010.03.415](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.415)

Greene, M. B. (2006). Bullying in schools: A plea for measure of human rights. *Journal of Social Issues*, 62(1), 63-79.

Gruber, J., & Fineran, S. (2008). Comparing the impact of bullying and sexual harassment victimization on the mental and physical health of adolescents. *Sex Roles: A journal of Research*, 59(1-2), 1-13.

Guralnick, M. J. (1999). The nature and meaning of social integration for young children with mild developmental delays in inclusive settings. *Journal of Early Intervention*, 22(1), 70-86.

Hawker, D. S. J., & Boulton, M. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 41, 441-455.

Hazler, R.J. (1996). *Breaking the cycle of violence: Interventions for bullying and victimization*. Washington, DC: Accelerated Development.

Hergenrather, K., & Rhodes, S. (2007). Exploring undergraduate student attitudes toward persons with disabilities: Application of the disability social relationship scale. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 50(2), 66-75.

Heward, W. L. (2011). *Παιδιά με ειδικές ανάγκες. Μια εισαγωγή στην ειδική εκπαίδευση*. (μτφρ. Λυμπεροπούλου, Χ.). Αθήνα: Τόπος.

Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2010). Bullying, cyberbullying and suicide. *Archives of Suicide Research*, 14(3), 206-221.

Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2009). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Hodapp, R. M. (2005). *Αναπτυξιακές θεωρίες και αναπηρία: νοητική καθυστέρηση, αισθητηριακές διαταραχές και κινητική αναπηρία* (μτφ. Μ. Δελληγιάννη). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Hogg, M. A., & Smith, J. R. (2007). Attitudes in social context: A social identity perspective. *European Review of Social Psychology*, 18, 89–131.

Holzbauer, J. J. (2008). Disability harassment observed by teacher, in special education. *Journal of Disability Policy Studies*, 19, 162-171.

Hong, J. S., & Espelage D. L. (2012). A review of research on bullying and peer victimization in school: An ecological system analysis. *Aggression and violent behavior*, 17(4), 311-322.

Houndoumadi, A., & Pateraki, L. (2001). Bullying and bullies in Greek elementary schools: pupils attitudes and teachers'/ parents' awareness. *Educational Review*, 53(1), 19-26.

Hughes, B. (2009). Wounded/ monstrous/ abject: A critique of the disabled body in the sociological imaginary. *Disability & Society* 24(4), 399-410.

Hughes, C. (2002). Increasing social interaction between general education high school students and their peers with mental retardation. *Journal of Developmental and Psychological Disabilities*, 14(4), 387-402.

Human Rights Watch. (2001). *Scared at school: Sexual violence against girls in South African Schools*. New York, NY: Author. Retrived August 28, 2021 from <https://www.hrw.org/reports/pdfs/c/crd/za-final.pdf>

Hurst, C., Corning, K., & Ferrante, R. (2012). Children's acceptance of others with disability: the influence of a disability-simulation program. *Journal of Genetic counseling*, 21(6), 873-883.

Iglesias, O. B., Sánchez, L. E. G., & Rodríguez, M. Á. A. (2019). Do young people with asperger syndrome or intellectual disability use social media and are they cyberbullied or cyberbullies in the same way as their peers? *Psicothema*, 31(1), 30–37. DOI: [10.7334/psicothema2018.243](https://doi.org/10.7334/psicothema2018.243)

Jackson, L.D., & Bracken, B.A. (1998). Relationship between students' social status and global domain-specific self-concepts. *Journal of School Psychology*, 36, 233-246.

Κάκουρος, Ε., & Μανιαδάκη, Κ. (2006). *Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων, αναπτυξιακή προσέγγιση*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Καλέσης, Β. (2017). Δείκτης Νοημοσύνης: Τί είναι; Πώς μετριέται; *The prime magazine*, 5, 67-79. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από <http://the-prime-magazine.math.auth.gr/data/documents/teukhos-5.pdf>.

Karagiannis, A., Stainback, W., & Stainback, S. (1996). Historical overview of inclusion. in Stainback, S. & Stainback, W. (Eds). *Inclusion: A guide for educators* (pp. 17-27). Baltimore: Brookes, Pub. Co

Καρανάτση, Ε., & Μπουλούτζα, Π. (2006). Βίαση συμπεριφορά εξ απαλών ονύχων. *Καθημερινή*. Ανακτήθηκε στις 28-08-2021 από <https://www.kathimerini.gr/society/254001/viaii-symperifora-ex-apalon-onychon/>

Κασσωτάκης, Μ., & Φλουρής, Γ. (2006). Μάθηση και διδασκαλία. Θεωρία, πράξη και αξιολόγηση της διδασκαλίας. Τόμος Β'. Αθήνα: Gutenberg.

Kavanagh, A., Priest, N., Emerson, E., Milner, A., & King, T. (2018). Gender, parental education, and experiences of bullying victimization by Australian adolescents with and without a disability. *Child: Care, Health and Development*, 44(2), 332–341. DOI: [10.1111/cch.12545](https://doi.org/10.1111/cch.12545)

Kenetsuma, T., & Smith, P. K. (2002). Pupils insights into bullying and coping with bullying: A bi-national study in Japan and England. *Journal of School Violence*, 1(3), 5-29.

Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου. (2015). *Επιμορφωτικό υλικό για στελέχη εκπαίδευσης και εκπαιδευτικούς*. Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 28-08-2021 από <http://stop-bullying.sch.gr/wp-content/uploads/2015/10/ekpaideutikos.pdf>

Kim, Y. S., & Leventhal, B. (2008). Bullying and suicide: A review. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 20, 133-154.

Knox, E., & Conti-Ramsden, G. (2003). Bullying risks of 11-year old children with specific language impairment (S. L. I): Does school placement matter? *International Journal of Language & Communication Disorders*, 38, 1-12.

Κολιάδης, Ε. (1997). *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη. Γνωστικές θεωρίες*. Τόμος Γ'. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Krajewski, J., & Flaherty, T. (2000). Attitudes of high school students toward individuals with mental retardation. *Mental Retardation*, 38(2), 154-162.

Κουρκούτας, Η. Ε. (2011). *Προβλήματα συμπεριφοράς στα παιδιά. Παρεμβάσεις στο πλαίσιο της οικογένειας και του σχολείου*. Αθήνα: Τόπος.

Κουρκούτας, Η. Ε. (2008). Θυματοποίηση στην παιδική ηλικία: ολιστικές παρεμβάσεις για την ένταξη στο πλαίσιο του σχολείου των παιδιών-θυμάτων βίας και κοινωνικού αποκλεισμού. Στο Η. Ε. Κουρκούτας & J. P. Chartier (Επιμ.), *Παιδιά και έφηβοι με ψυχοκοινωνικές και μαθησιακές διαταραχές: στρατηγικές παρέμβασης* (2^η έκδοση, σελ. 303-341). Αθήνα: Τόπος

Κουρκούτας, Η., Γιοβαζολιάς, Θ., Πλεξουσάκης, Σ., & Stavrou, P.-D. (2013). Συμβουλευτική υποστήριξη μαθητών με ή χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που έχουν πέσει θύματα εκφοβισμού στο σχολείο: Ενδεικτικά στοιχεία, σχόλια και προτάσεις. Στο Η. Κουρκούτας & Θ. Θάνος (Επιστ. Επιμ.), *Σχολική Βία και Παραβατικότητα: Ψυχολογικές, Κοινωνιολογικές Παιδαγωγικές διαστάσεις. Ενταξιακές παρεμβάσεις* (σελ. 337-368). Αθήνα: Τόπος.

Κουρκούτας, Η. Ε., & Κοκκιάδη, Μ. (2015). Από τη σχολική βία και τον ενδοσχολικό εκφοβισμό στο «ενταξιακό σχολείο». *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 8, 56-89. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από: <http://dx.doi.org/10.12681/jret.9095>

Krahe, B., & Altwasser, C. (2006). Changing Negative Attitudes Towards Persons with Physical Disabilities: An Experimental Intervention. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16, 59-69.

Kretlow, A., Lo, Y., White, R., & Jordan, L. (2008). Teaching test-taking strategies to improve the academic achievement of students with mental disabilities. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 43(3). 397-408.

Kristensen, S. M., & Smith, P. K. (2003). The use of coping strategies by Danish children classed as bullies, victims, bully/victim, and not involved in response to different (hypothetical) types of bullying. *Scandinavian Journal of Psychology*, 44(5), 479-488.

Κυριακίδου, Μ. (2009). *Επιθετικότητα και εκφοβισμός στο σχολείο: Επιπτώσεις στη ψυχική υγεία και ο ρόλος της πρόληψης*. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από <https://www.pyxida.org.gr/files/MKiriakidouEpiteEKfovism.ppt>

Κυριακίδου, Μ., & Φυλακτού, Κ. (2006). Το σπίτι των παιδιών. Εκπαιδευτικό υλικό προγράμματος αντιμετώπισης της παιδικής επιθετικότητας για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη: Πυξίδα-Κέντρο Πρόληψης της Εξάρτησης από τα ναρκωτικά και Προαγωγής της Υγείας. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από: <https://www.openbook.gr/to-spiti-twn-paidiwn/>

Kurtek, P. (2020). Causal attribution and coping with classmates' isolation and humiliation in young adults with mild intellectual disability. *Journal of Intellectual Disabilities and Offending Behaviour*, 11(2), 101-115. DOI:[10.1108/JIDOB-10-2019-0019](https://doi.org/10.1108/JIDOB-10-2019-0019)

Laws, G., & Kelly, E. (2005). The attitudes and friendship intentions of children in United Kingdom mainstream schools towards peers with physical or intellectual disabilities. *Intellectual Journal of Disability, Development and Education*, 52(2), 79-99.

Lee, V., & Webberley, R., & Litt, I. (1987). *Νοημοσύνη και δημιουργικότητα*. (μτφρ. Μπαρουξής, Γ.). Αθήνα: Κουτσουμπός.

Li, Q. (2007). New bottle but old wine. A research of Cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior*, 23, 1777-1791.

Llewellyn, A. (2000). Perceptions of mainstreaming: A systematic approach. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 42, 106-115.

Longoria, L., & Marini, I. (2006). Perceptions of children's attitudes towards peers with a severe physical disability. *Journal of Rehabilitation*, 72(3), 19-25.

Lunsky, Y., & Benson, B. A. (2001). Perceived social support and mental retardation. A social-cognitive model. *Cognitive Therapy and Research*, 25, 77-98.

Macklem, G. L. (2003). *Bullying and teasing: social power in children's groups*. New York: Springer

Magiati, E., Dockrell, J. E., & Logotheti, A. (2002). Young children's understandings of disabilities: The influence of development, context and cognition. *Applied Developmental Psychology*, 23, 409-430.

Μακρή- Μπότσαρη, Ε. (2010). *Θυμός-επιθετικότητα-εκφοβισμός. Θεωρητικές προσεγγίσεις και πρακτικές διαχείρισης*. Αθήνα: Παπαζήση

Makri-Botsari, E., & Karagianni, G. (2014). Cyberbullying in Greek adolescents: The role of parents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 116, 3241-3253.

Maras, P., & Brown, R. (1996). Effects of contact on children's attitudes toward disability: A longitudinal study. *Journal of Applied Social Psychology*, 26(23), 2113-2134.

McDougall, J., DeWit, J. D., King, G., Miller, L. T., & Killip, S. (2004). High school aged youth's attitudes toward their peers with disabilities: the role of school and student interpersonal factors. *International Journal of Disability, Development and Education*, 51(3), 287-313.

McGee, M. G. (2015). Peer victimization as a mediator of the relationship between disability status and psychosocial distress. *Disability and health journal*, 8, 250-257.

Mishna, F. (2003). Learning disabilities and bullying: Double jeopardy. *Journal of Learning Disabilities*, 36(4), 336-347.

Monks, C. P., Smith, P. K., Naylor, P., Barter, C., Ireland, J. L., & Coyne, I. (2009). Bullying in different contexts: Commonalities, differences and the role of theory. *Aggression and Violent Behavior*, 14, 146-156.

Μόττη-Στεφανίδη, Φ. (1999). *Αξιολόγηση της νοημοσύνης παιδιών σχολικής ηλικίας και εφήβων. Εγχειρίδιο για ψυχολόγους*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μπαρδής, Π. (1993). *Νοητική καθυστέρηση. Φύση, αιτιολογία, αντιμετώπιση*. Καρδίτσα: Εκτυπωτική Καρδίτσας.

Nabors, L., & Keyes, L. (1995). Preschoolers' reasons for accepting peers with and without disabilities. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 7(4), pp. 335-355.

Nabuzoka, D., & Smith, P. K. (1993). Sociometric status and social behavior of children with and without learning difficulties. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 34(8), 1435-1448.

Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R.S., Ruan, W. J., Simmons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behavior among U. S. youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association*, 285, 2094-2100.

Neser, J., Ovens, M., Van der Merwe, E., & Moradi, R. (2002). Bullying in schools: a general overview. *Actacriminological*, 15(5), 123-125

Nesu, C. M., Nesu, A. M., & Gill-Weiss, M. J. (1992). *Psychopathology in persons with mental retardation: Clinical guidelines for assessment and treatment*. Champaign, ILQ Research Press.

Νόμος 3699/2008. (ΦΕΚ 199/Α'/2-10-2008). *Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες*. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από: <https://www.minedu.gov.gr/eidiki-agwgi-2/nomothesia-eidiki-ekpaideusi-3/16756-02-10-08-3699-2008>

Norwich, B., & Kelly, N. (2004). Pupil's view on inclusion: Moderate learning difficulties and bullying in mainstream and special schools. *British Educational Research Journal*, 30(1), 43-65.

Nowicki, F. A. (2006). A cross-sectional multivariate analysis of children's attitudes towards disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 49, 243-265.

Nowicki, E. A., & Sandieson, R. (2002). A meta-analysis of school-age children's attitudes towards persons with physical or intellectual disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 49(3), 243-265.

Olweus, D. (2013). School bullying: Development and some important challenges. *Annual review of clinical psychology*, 9, 751-780. Retrieved August 28, 2021 from <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev-clinpsy-050212-185516>

Olweus, D. (2012). What is bullying? Retrieved August 28, 2021 from www.Olweus.org

Olweus, D. (2009). *Εκφοβισμός και βία στο σχολείο: Τί γνωρίζουμε και τί μπορούμε να κάνουμε*. Γ. Τσιάντης (Επιμ. Εκδ.). Αθήνα: Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου (Έτος έκδοσης πρωτότυπου, 1993).

Olweus, D. (1994). Annotation: Bullying at school: Basic facts and effects of a school-based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35, 1171-1190.

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Cambridge, MA: Blackwell Publishing.

Olweus, D. (1998). Aggression and peer acceptance in adolescent boys: Two short-term longitudinal studies of ratings. *Child Development*, 48, 1301-1313.

Padgett, S., & Notar, C. E. (2013). Bystanders are the key to stopping bullying. *University Journal of Educational Research*, 1(2), 33-41.

Παντελιάδου, Σ & Λαμπροπούλου, Β. (2000). Έφηβοι και Νέοι. Στάσεις προς τους μαθητές με ειδικές ανάγκες και τη σχολική τους ένταξη. *Νέα Παιδεία*, 95, 120-133.

Παρασκευόπουλος, Ι. (1980). *Νοητική καθυστέρηση: Διαφορική διάγνωση, αιτιολογία-πρόληψη, ψυχοπαιδαγωγική αντιμετώπιση*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Pateraki, L., & Houndoumadi, A. (2001). Bullying among primary school children in Athens, Greece: *Educational Psychology*, 21(2), 167-175.

Pettigrew, T. F. (1986). The contact hypothesis revisited. In H. Hewstone & R. Brown (Eds.), *Contact and conflict in intergroup encounters* (pp. 169–195). Oxford, England: Basil Blackwell.

Pepler, J. D., & Craig, M. W. (2005). Aggressive girls on troubled trajectories: A developmental perspective. In J. D. Pepler, C. K. Madsen, C. Webster, & S. K. Levene (Eds.) *The Development and treatment of girlhood aggression* (pp. 3-27). London: Lawrence Erlbaum Associates.

Phasha, T. N., & Nyokangi, D. (2012). School-Based Sexual Violence Among Female Learners With Mild Intellectual Disability in South Africa. *Violence Against Women*, 18(3), 309–321. DOI: [10.1177/1077801212444578](https://doi.org/10.1177/1077801212444578)

Piaget, J. (1999). *Η ψυχολογία της νοημοσύνης*. (μτφ. Ε. Βέλτσου). Αθήνα: Καστανιώτης.

Πολυχρονόπουλος, Π. (1980). *Ένα πρότυπο για την αξιολόγηση της εκπαιδευτικής λειτουργίας*. Αθήνα: Νέα Παιδεία.

Πολυχρονοπούλου, Σ. (2012). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες*. Αθήνα: Ατραπός.

Πολυχρονοπούλου, Σ. (2003). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες-Σύγχρονες τάσεις εκπαίδευσης και ειδικής υποστήριξης*. Τόμος Α'. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Πολυχρονοπούλου, Σ. (1998). *Νοητική υστέρηση. Ψυχολογική, κοινωνιολογική και παιδαγωγική προσέγγιση*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Πολυχρονοπούλου, Σ. (1995). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες*. Αθήνα: Διάδραση.

Πολυχρονοπούλου, Σ., & Μπαστέα, Α. (Επιμ.). (2014). *4ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης* (σελ. 557-564). Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από: <http://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/edusc/issue/view/52/showToc>

Πρεκατέ, Β. (2008). *Η κακοποίηση του παιδιού στο σχολείο και στην οικογένεια*. Αθήνα: ΒΗΤΑ Ιατρικές Εκδόσεις, ΜΕΠΕ.

Raue, K., & Lewis, L. (2011). Students with disabilities at degree-granting postsecondary institutions. *National Center for Education Statistics, US Department of Education, Statistical Analysis Report*, 18.

Reiter, S., Bryen, D. N., & Shachar, I. (2007). Adolescents with intellectual disabilities as victims of abuse. *Journal of Intellectual Disabilities*, 11(4), 371–387. DOI: [10.1177/1744629507084602](https://doi.org/10.1177/1744629507084602)

Reiter, S., & Lapidot-Lefler, N. (2007). Bullying Among Special Education Students With Intellectual Disabilities: Differences in Social Adjustment and Social Skills. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 45(3), 174–181. DOI:[10.1352/1934-9556\(2007\)45\[174:BASESW\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1352/1934-9556(2007)45[174:BASESW]2.0.CO;2)

Rigby, K. (2008). Children and bullying. How parents and educators can reduce bullying at school. USA: Blackwell Publishing.

Rigby, K., & Slee, P. T. (1993). Dimensions of interpersonal relating among Australian school children and their implications for psychological well-being. *Journal of Social Psychology*, 133(1), 33-42.

Ritzema, A., & Shaw, S. (2012). Grade retention and borderline intelligence: The social-emotional cost. *School Psychology Forum*, 6(1), 1-14.

Roberts, C.M., & Lindsell, J.S. (1997). Children's attitudes and behavioural intentions toward peers with disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 44(2), 133- 145.

Rose, C. A., Espelage, D. I., & Monda-Amaya, I. E. (2009). Bullying and victimization rates among students in general and special education. A comparative analysis. *Educational psychology*, 29(7), 761-776.

Σάλτου, Ε. (2014). Η μάστιγα των θρανίων. *Τα Νέα*. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου 2021 από <https://www.tanea.gr/2014/06/12/greece/i-mastiga-twn-thraniwn/>

Saner, E. (2007). *I was called names like 'slut and whore'*. Retrived August 28, 2021 from <https://www.theguardian.com/world/2007/nov/30/gender.pupilbehaviour>

Sattler, J. M. (2002). *Assessment of children: Behavioral and clinical applications*. San Diego: J. M. Sattler.

Saylor, C., & Leach, J. (2009). Perceived bullying and social support students accessing special inclusion programming. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 21, 69-80.

Shapiro, A., & Margolis, H. (1988). Changing negative peer attitudes towards students with learning disabilities. *Journal of Reading, Writing and Learning Disabilities International*, 4(2), 133-146.

Sheard, C., Clegg, J., Standen, P., & Cromby, J. (2001). Bullying and people with severe intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 45(5), 407-415.

Siperstein, G. N., Parker, R. C., Bardon, J. N., & Widaman, K. F. (2007). A national study of youth attitudes toward the inclusion of students with intellectual disabilities. *Exceptional Children*, 73(4), 435-455.
DOI: [10.1177/001440290707300403](https://doi.org/10.1177/001440290707300403)

Smith, P. K., Cowie, H., Olafsson, R. F., Liefhoghe, A. P., Almeida, A., Araki, H., et al. (2002). Definitions of bullying: a comparison of terms used, and age and gender differences, in a fourteen- country international comparison. *Child Development*, 73(4), 1119-1131.

Smith, P. K., Madsen, K. C., & Moody, J. C. (1999). What causes the age decline in reports of being bullied at school? Towards a developmental analysis of being bullied. *Educational Research*, 41(3), 267-285.

Smith, P.K., & Sharp, S. (1994). *School bullying : Insights and perspectives*. London: David Fulton.

Smith, R. B., Morgan, M., & Davidson, J. (2005). Does the daily choice making of adults with intellectual disability meet the normalization principle? *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 30(4), 226-235.

Smokowski, P. R., & Kopasz, K. H. (2005). Bullying in school: An overview of types, effects, family characteristics, and interventions strategies. *Children & Schools*, 27(2), 101-110.

Σούλης, Σ. Γ. (2008). Ένα σχολείο για όλους: Από την έρευνα στην πράξη παιδαγωγική της ένταξης (Τόμ. Β΄). Αθήνα: Gutenberg.

Stassen-Berger, K. (2007). Update on bullying at school: Science forgotten? *Developmental Review*, 27(1), 90-126.

Στασινός, Δ. (2016). *Η Ειδική Εκπαίδευση 2020 plus. Για μια συμπεριληπτική ή ολική εκπαίδευση στο νέο-ψηφιακό σχολείο με ψηφιακούς πρωταθλητές*. (έκδοση αναθεωρημένη). Αθήνα: Παπαζήση.

Στασινός, Δ. (2013). *Η ειδική εκπαίδευση 2020. Για μια συμπεριληπτική ή ολική εκπαίδευση στο νέο ψηφιακό σχολείο*. Αθήνα: Παπαζήση.

Stones, E. (1978). Εισαγωγή στην παιδαγωγική ψυχολογία. (μτφ. Γ. Δανάσης-Αφεντάκης). Αθήνα: Γρηγόρης.

Στρογγυλός, Β. (2011). Αποτελεσματικές πρακτικές στην εκπαίδευση των παιδιών με νοητική καθυστέρηση. Παντελιάδου, Σ., & Αργυροπούλου, Β. (επιμ.), *Ειδική Αγωγή: Από την έρευνα στη διδακτική πράξη*. Αθήνα: Πεδίο.

Swearer, S. M., Espelage, D. L., Vallancourt, T., & Hymel, S. (2010). What can be done about school bullying. In P. Smith & S. Sharp (Eds.), What can be done about school bullying? Linking research to educational practice. *Educational Researcher*, 39(1), 38-47.

Tamm, M., & Prellwitz, M. (2001). "If i had a friend in a wheelchair" Children's thoughts on disabilities. *Child: Care, Health and Development*, 27(3), 223-240.

Tattum, D., & Tattum, E. (1992). *Social education and personal development*. London: David Fulton.

Thomas, D., & Woods, H. (2003). *Νοητική καθυστέρηση, θεωρία και πράξη*. (μτφρ. Λυμπεροπούλου, Χ.). Ζώνιου-Σιδέρη, Α., & Ντεροπούλου-Ντέρου, Ε. (επιμ.). Αθήνα: Τόπος.

Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277-287.

Τρίγκα-Μερτίκα, Ε. (2011). *Σχολική βία*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Τσιάντης, Ι. (2016). Μελέτη ωρίμανσης συγχρηματοδοτούμενου έργου «Πρόγραμμα Πρόληψης και Αντιμετώπισης του Εκφοβισμού και της Βίας μεταξύ των μαθητών στο Γυμνάσιο». Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/3788/2/3788_%ce%9c%ce%b5%ce%bb%ce%ad%cf%84%ce%b7%20%ce%a9%cf%81%ce%af%ce%bc%ce%b1%ce%bd%cf%83%ce%b7%cf%82%20%ce%a5%cf%80%ce%bf%cf%85%ce%b3%ce%b5%ce%af%ce%bf%20%ce%a0%ce%b1%ce%b9%ce%b4%ce%b5%ce%af%ce%b1%cf%82%2012.4.2011.pdf

Τσιάντης, Ι. (2010). *Δραστηριότητες στην τάξη για την πρόληψη του εκφοβισμού και της βίας μεταξύ των μαθητών-εγχειρίδιο εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης*. Αθήνα: Ε.Ψ.Υ.Π.Ε. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/index_gr/index_gr?opendocument

Τσιάντης, Ι. (2008). *Ενδοσχολική βία. 11^ο Πρόγραμμα Προαγωγής Ψυχικής Υγείας και Εκπαίδευση Λειτουργών Υγείας και Εκπροσώπων Κοινωνικών Φορέων σε Θέματα Προαγωγής Ψυχικής Υγείας και Ανάπτυξης Ψυχοκοινωνικών Δεξιοτήτων*. (Πρόγραμμα “ΕΠΙΚΤΗΤΟΣ”). Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από <http://www.mentalhealthpromotion.co.uk>.

Τσικρικά, Ο. (2009). *Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού*. (Διπλωματική εργασία). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου, 2021 από <https://www.kosmosxorispolemous.gr/wp-content/uploads/2014/02/sxolikos-ekfovismos-olga-tsikrika.pdf>

Τσιόλκα, Ε. (2008). *Στρατηγικές αντιμετώπισης της θυματοποίησης στο σχολείο από μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και χωρίς μαθησιακές δυσκολίες*. (Μεταπτυχιακή εργασία). Πανεπιστήμιο Μακεδονίας: Θεσσαλονίκη.

UNESCO. (1994). The Salamanca Statement and framework for action on special needs education. in Mitchell, D. (Ed.) *Special educational needs and inclusive education: Major themes in education* (Vol. I, pp. 382-385). New York: RoutledgeFalmer.

Van Hooser, K. N. (2009). *An investigation of preschool-aged children's perceptions of their peers with a disability*. Unpublished Doctoral Dissertation, Iowa State University. Ames, Iowa, USA.

Wang, J., Iannotti, R. J., & Nansei, T. R. (2009). School bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational, and cyber. *Journal of Adolescents Health, 45*(4), 368-375.

Wetherell, M. (2005). *Ταυτότητες, ομάδες και κοινωνική ζητήματα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Whitney, I., Nabuzoka, D., & Smith, P. K. (1992). Bullying in schools: Mainstream and special schools. *Support for Learning, 7*(1), 3-7.

Whitney, I., & Smith, P. K. (1993). A survey of the nature and extent of bullying in junior/middle and secondary schools. *Educational Research, 34*, 3-25.

Williams, T., Connolly, J., Pepler, D., & Craig, W. (2005). Peer victimization, social support and psychosocial adjustment of sexual minority adolescents. *Journal of Youth and Adolescence, 34*(5), 471-482.

Wissink, I. B., van Vugt, E. S., Smits, I. A. M., Moonen, X. M. H., & Stams, G.-J. J. M. (2017). Reports of sexual abuse of children in state care: A comparison between children with and without intellectual disability. *Journal of Intellectual & Developmental Disability, 43*(2), 152–163. DOI: 10.3109/13668250.2016.1269881

World Health Organization. (1996). *Violence: a public health priority. WHO global consultation on violence and health*. Geneva, Switzerland: World Health Organization. Retrieved August 28, 2021 from https://www.who.int/whr/1996/en/whr96_en.pdf

Wright, M. F. (2017). Cyber Victimization and Depression Among Adolescents With Intellectual Disabilities and Developmental Disorders: The Moderation of Perceived Social Support. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 10(2), 126-143. doi:10.1080/19315864.2016.1271486

Χατζή, Χ., Χουντουμάδη Α., & Πατεράκη, Λ. (2000). Άσκηση βίας από μαθητές προς μαθητές στο χώρο του δημοτικού σχολείου. *Παιδί και έφηβος, ψυχική υγεία και ψυχοπαθολογία*, 2(1), 97-101. Αθήνα: Καστανιώτη.

Zeedyk, S. M., Rodriguez, G., Tipton, L. A., Baker, B. L., & Blacher, J. (2014). Bullying of youth with autism spectrum disorder, intellectual disability, or typical development: Victim and parent perspectives. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 8(9), 1173–1183. DOI:[10.1016/j.rasd.2014.06.001](https://doi.org/10.1016/j.rasd.2014.06.001)

Zigler, E. F., & Hodapp, R. (1986). *Understanding Mental Retardation*. New York: Cambridge University Press.

Yazbeck, M., McVilly, K., & Parmenter, T. R. (2004). Attitudes toward people with intellectual disabilities: An Australian perspective. *Journal of Disability Policy Studies*, 75, 97-111

Ybara, M. L., & Mitchell, K.J. (2004). Online aggressor/targets, aggressors and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1308-1316.

Yen, C. F., Yang, P., Wang, P. W., Lin, H. C., Liu, T. L., Wu, Y. Y., et al. (2014). Association between school bullying levels/ types and mental health problems among Taiwanese adolescents. *Comprehensive Psychiatry*, 55, 405-413.